

Povestiri

Traducere din limba rusă și note
de Adriana Liciu

Traducere din limba engleză și note
de Veronica D. Niculescu și Anca Băicoianu

„Îi suntem chipul - nu, de multă vreme am
căutat să îl scriu în caiete, căci nici să
știe sperioasă moarte, perfome, urcături, și
pupila se înțepă, și un punct de răsfură, iar
stîrșita astăzi într-o scăzută crăpătură pe vîndă, și
înfrângerea gal-angloane, o liniște percepțială, și cîntec
unui carapuceasă într-o gura buzei - cum tră
eternitatea, cum am răscolit, trădo astăzi înfrîngătorul
înțelept, și să facu un pas dinante...”

„Pălărișul personaj părea înțelept că ar fi
ședea, ca vestinilele pentru locul în care să fie
oșapefi - nu, o băcăcioală întunecată, că va fi de
judecățe, nu era nici o săpedă, nu era nici o
femeie, fără să îl spui - phare călărită sărbătoare
de la altă parte, nu-jăzăveadă de la înălțime unde
șineand pe înălțărișeană, dar păsările neînțelepte
lăsuau deosebită și înțeleaptă să se
lăse înțele asten, roșii ca plăci
recunoscute, mătăsoală mar al lui Avian”

POLIROM
2019

Cuprins

Năluca	5
Aici se vorbește rusește	10
Lovitura de aripă	23
Răzbunare	49
<i>La Veneziana</i>	59
Încăierarea	97
O poveste	105
Povestea de Crăciun	120
Vizită la muzeu	128
Întâlnirea	141
Muzică	151
Rigă	159
Frumoasa	172
Fum toropitor	178
Primăvară la Fialta	186
Mademoiselle O	211
Vasili Siškov	232
La Alep, odată	240
Un poet uitat	254
Prima iubire	270
Surorile Vane	282
Nataşa	302

Respect pentru oameni și cărți

Năluca

Urmăream gânditor cu tocul umbra rotundă, tremurătoare a călimării. Într-o cameră îndepărtată bătu un ceas, iar visătorului de mine i se păru că bătea cineva la ușă – mai întâi încetisor, apoi tot mai tare; bătu de douăsprezece ori la rând și încetă în așteptare.

— Da, sunt aici, intrați...

Clanța scârțai timid, flacăra lumânării ce lăcrama se aplecă, și el se ivi pe-o parte dintr-un dreptunghi de întuneric – încovoiat, cenușiu, nins cu polenul nopții geroase și înstelate...

Îl știam chipul – oh, de mult îl știam!

Ochiul drept îi era încă în umbră, cel stâng se uita sperios la mine, prelung, verde-fumuriu; și pupila se înroși, ca un punct de rugină... Iar șubița asta ca un mușchi cenușiu pe tâmplă, și sprânceana pal-argintie, abia perceptibilă, și cutisoara caraghioasă lângă gura imberbă – cum îmi stârneau, cum îmi răscoleau toate aceea memoria!

Mă ridicai și el făcu un pas înainte.

Paltonașul ponosit părea încheiat de-a-ndoaselea, ca veșmintele pentru femei, în mână ținea o șapcă – nu, o bocceluță întunecată, ca vai de lume, nu era nici o șapcă...

Da, firește că îl știam – poate chiar îl iubeam –, doar că, uite, nu-mi venea deloc în minte unde și când ne întâlniserăm, dar pesemne ne întâlniseraăm deseori, altfel nu mi-aș fi amintit atât de bine buzele aceea roșii ca păducelul, urechile ascuțite, nostimul măr al lui Adam...

Cu un murmur amabil îi strânsei mâna ușoară,
rece, și atinsei speteaza unui fotoliu care își trăise
traiul.

— Respect! — E așa de groaznic pe stradă. Și-am zis să
te vizitez. Am trecut să te văd. Mă recunoști?
Doar nu era zi să nu zburdăm împreună, să nu
hăulim... Acolo, la țară... Nu cumva ai uitat?

Glasul lui parcă mă orbi, prinsei să văd pestriț,
capul începu să mi se învârtească; îmi amintii
fericirea răsunătoare, imensă, irepetabilă...

Nu, nu se poate! Sunt singur... Toate astea
nu-s decât un delir ciudat! Dar în rând cu mine
chiar ședea cineva – uscățiv, inimaginabil, în niște
ghete nemțești cu urechi, și glasul lui răsună,
foșnea aurit, verde-suculent, știut, iar cuvintele
îi erau toate așa de simple, de omenești...

— Ei, uite – ți-ai amintit... da, eu sunt, fostul
Duh al pădurii, spiridușul zglobiu... Uite că a
trebuit să fug și eu...

A oftat adânc și mi-au apărut iar în fața ochilor
norii hoinari, talazurile înalte ale frunzișuri-
lor, sclipirile ca niște stropi de spumă ale scoarței
de mesteacăn și vuietul dulce, veșnic... El se
aplecă spre mine și se uită bland în ochii mei.

— Ți-aduci minte de pădurea noastră, de bra-
dul negru, de mesteacănul alb? I-au tăiat... Ce
jale a fost pe mine, de neîndurat, să văd meste-
cenii părâind, prăvălindu-se, și cum să-i ajut?
M-au alungat în mlaștină, am plâns, am urlat,
am bufnit ca un bâtlan de baltă – și țuști în pădu-
rea de pini de-alături.

Acolo Tânjeam de dor; nu mă mai puteam opri
din suspine... Și abia începusem să mă obișnuiesc,
când colo, n-a mai fost nici pădurea de pini –
doar o zgură vânătă. A trebuit să vagabondez iar.
Mi-am căutat o pădurice, o pădurice care era
frumoasă, deasă, întunecoasă și proaspătă – și
totuși parcă nu era la fel... Pe vremuri mă zben-
guiam din zori până-n noapte, șuieram frenetic,

băteam din palme, speriam trecătorii... Ti-aduci aminte cum te-ai rătăcit o dată în desisul meu – tu și o rochiță albă –, iar eu tot înnodam potecile, întorceam trunchiurile, făceam cu ochiul prin frunziș; toată noaptea aceea m-am ținut numai de păcăleli... Dar n-a fost decât aşa, în glumă, degeaba m-au ponegrit... Dar aici m-am astămpărat, căci sălașul cel nou nu era vesel. Zi și noapte trosnea ceva în jur. Mai întâi am crezut că e fratele meu, Păduroiu, și că se distrează pe seama mea; l-am strigat și am ciulit urechile. Ceva țăcănea, huruia – nu, nu era ceva de-al nostru. Odată, pe-nserat, mă avânt eu într-un luminiș și ce văd? Oameni întinși, care pe spate, care pe burtă. Ei, mă gândesc, ia să mi ți-i scol eu, să-i înviorez! Și încep să scutur ramurile, să fac tot felul de giumberlucuri cu conurile de brad, să foșnesc, să vuiesc... Un ceas întreg m-am căznit – totul a fost în van. Iar când m-am uitat mai de-apropape, am încremenit. Unuia îi atârna capul, prins doar de un firicel roșiatic, altul avea în loc de stomac o grămadă de viermi grași... Mi-a fost peste poate. Am slobozit un urlet, am sărit cât colo și-am luat-o la goană...

Am pribegit mult prin tot felul de păduri, dar nu era pic de viață. Ba liniște, pustiu, urât de moarte, ba ceva de groază, de mai bine să nu-ți amintești. În cele din urmă m-am hotărât: m-am preschimbat în mujic, într-un pribegie cu desagă, și am plecat de-a binelea: adio, Rusie! Ei, și-acolo am dat de un frate de-al meu. Duhul Apelor mi-a dat o mâna de ajutor. Sărmanul, se salvase și el. Se tot minuna: ce vremuri au putut să vină, zice, o adevărată năpastă! Și ce să spun: se ținuse el de prostii pe timpuri, ademenise oameni (de primitor ce era!), dar ce-i mai alinta, ce-i mai dezmerda acolo la el, pe fundul aurit al râului, cu ce cânturi îi mai fermeca! Iar acum, zice, plutesc numai morți, câtă frunză și iarbă sunt, iar umzeala

râului e coclită, deasă, caldă, lipicioasă; n-ai ce respira... Si m-a luat cu el.

El rătăceaște printr-o mare îndepărtată, iar pe mine m-a lăsat în drum pe un mic țarm cetos – du-te, frate, găsește-ți un tufiș. Dar n-am găsit nimic și-am nimerit aici, în orașul ăsta de piatră, îngrozitor, străin... Vezi, am și devenit om cu guler și ghete, cum se cuvine – am învățat să și vorbesc limba lor...

Tăcu. Ochii îi străluceau ca frunzele ude, stătea cu mâinile încrucișate și, în reflexul șovăitor al lumânării înecate, părul lui palid, pieptănăt spre stânga, licărea ciudat.

— Știu, și tie și-e dor, răsună iar glasul limpede, dar dorul tău, pe lâng-al meu, năprasnic, vijelios, e doar ca răsuflarea cuiva care doarme. Gândește-te numai: n-a rămas nimeni din neamul nostru în Rusia. Unii s-au ridicat, ca fuioarele de ceată, alții s-au risipit prin lume. Râurile de-acasă sunt triste, nu-i nici o mână zburdalnică să le-mproaște sclipirile de lună, orfani sunt și tac clopoțeii rămași din întâmplare nesecerăți – fostele guzle albastre ale etericului Duh al Câmpului, rivalul meu. Spiritul casei, ciufuit, duios, a părăsit plângând căminul tău dezonorat, scuipat, și s-au veștejtit crângurile, crângurile acelea înduioșător de luminoase, magic de întunecoase...

Iar noi suntem inspirația ta, Rusie, frumusețea ta de necuprins cu mintea, vraja ta veșnică! Si noi toți am plecat, izgoniți de un arpentor nebun.

Prietene, acuși o să mor, spune-mi ceva, spune-mi că mă iubești, pe mine, fantomă fără casă, șezi mai aproape, dă-mi mâna...

Sfârâind, lumânarea se stinse. Degete reci îmi atinseră palma, râsul trist, familiar răsună și amuți.

Când am aprins lumina nu mai era nimeni în
fotoliu... nimeni... Doar o mireasmă în odaie,
nespus de ginggașă, de mesteacăn și de mușchi
umed... Respect pentru oameni și cărti

(1921)

Traducere de Adriana Liciu

Aici se vorbește rusește

Tutungeria lui Martin Martinici este situată într-o clădire de pe colț. Nu-i de mirare că tutungeriile au o predilecție pentru colțuri, căci afacerea lui Martin este înfloritoare. Vitrina este modestă ca mărime, însă bine aranjată. Mici oglinzi însufește expoziția. În partea de jos, în faldurile catifelei azurii și vălurite, se cuibărește un amestec pestriț de cutii de țigări, cu numele formulate în strălucitorul dialect internațional ce servește și pentru numele de hoteluri; mai sus, rânduri de țigări de foi surâd în cutiile lor ușoare ca pana.

La vremea lui, Martin fusese un înstărit proprietar de pământ. În amintirile mele din copilărie, el este celebru pentru un tractor remarcabil, în timp ce fiul său Petia și cu mine am căzut simultan pradă lui Mayne Reid și scarlatinei, astfel încât acum, după cincisprezece ani arhiplini de fel și fel de lucruri, îmi făcea plăcere să mă opresc pe la tutungeria de pe acel colț plin de viață, unde Martin își vindea mărfurile.

De anul trecut, în plus, avem mai mult decât amintiri în comun. Martin are un secret, iar eu am fost făcut părtaș la acel secret. „Deci, totu-i ca de obicei?”, întreb în șoaptă, iar el, aruncând o privire peste umăr, răspunde la fel de încet: „Da, slavă Domnului, e liniște totală“. Secretul e unul cu totul nemaipomenit. Îmi amintesc că plecam la Paris și am stat la Martin până seara, în ziua precedentă. Sufletul unui om poate fi comparat cu un magazin, iar ochii lui, cu două

vitrine gemene. Judecând după ochii lui Martin, nuanțele calde și maronii erau la modă. Judecând după acei ochi, marfa dinăuntrul sufletului lui era de o calitate superbă. Si ce barbă luxuriantă, strălucind puternic din robustele fire cărunte rusești. Si umerii, statura, aspectul lui... Odinioară se spunea „el poate despica o batistă cu sabia” – una dintre isprăvile lui Richard Inimă de Leu. Acum un confrate emigrant ar spune cu invidie „Omul nu s-a dat bătut“.

Soția lui era o bătrână buhăită și blândă, cu un neg pe nara stângă. De pe vremea grelelor încercări revoluționare, chipul ei căpătase un tic înduiosător: arunca priviri iuți laterale, în sus. Petia avea același fizic impunător ca și tatăl său. Îmi plăceau ursuzenia lui ușor afectată și umorul lui neașteptat. Avea un chip mare, flasc (despre care tatăl lui spunea: „Ce mutră – trei zile n-ar fi suficiente pentru a o cuprinde“) și păr șaten-roșcat, veșnic ciufulit. Petia deținea un mic cinematograf într-o parte slab populată a orașului, ce aducea un venit foarte modest. Si iată întreaga familie.

Am petrecut acea zi dinaintea plecării mele stând la tejghea și urmărindu-l pe Martin cum își primește clienții – mai întâi se sprijinea ușor, cu două degete, de tăblia tejghelei, apoi păsea spre rafturi, scotea la iveală o cutie, cu o fluturare, și întreba, în timp ce o deschidea cu unghia de la degetul mare: „*Einen Rauchen?*¹“ –, îmi amintesc acea zi dintr-un motiv anume: Petia a venit deodată din stradă, ciufulit și vânăt de furie. Nepoata lui Martin decisese să se întoarcă la mama ei în Moscova, iar Petia tocmai fusese pe la reprezentanții diplomatici. În timp ce unul dintre reprezentanți ii dădea informații, un altul, care evident era implicat în conducerea politică

1. Un fum? (în germ. în orig.).

guvernamentală, a șoptit abia auzit: „Tot felul de lepădături din Garda Albă se învârt pe-aici“.

— Aș fi putut să-l fac pilaf, a spus Petia, pocnindu-si pumnul în palmă, dar din păcate nu pot să fac abstractie de mătușa mea din Moscova.

— Deja ai un mic păcat sau două pe conștiință, a mormăit jovial Martin.

Făcea aluzie la un incident deosebit de amuzant. Nu demult, de onomastica sa, Petia vizitase librăria sovietică, a cărei prezență păta una dintre cele mai fermecătoare străzi ale Berlinului. Nu vindeau numai cărți acolo, ci și diferite obiecte de artizanat. Petia a ales un ciocan împodobit cu maci și purtând un blazon cu o inscripție tipică pentru un ciocan bolșevic. Vânzătorul a întrebat dacă mai dorește ceva. Petia a spus: „Da, aş dori“, arătând cu capul spre un bust mic de ipsos al domnului Ulianov¹. A plătit cincisprezece mărci pentru bust și ciocan, după care, fără nici o vorbă, chiar acolo pe tejghea, a spart bustul cu ciocanul, izbindu-l cu o asemenea forță încât domnul Ulianov s-a dezintegrat pur și simplu.

Îmi plăcea acea poveste, aşa cum îmi plăceau, de exemplu, îndrăgitele zicale prostești din copilăria de neuitat, care fac să-ți vibreze coarda sensibilă. Auzindu-l pe Martin, m-am uitat râzând la Petia. Însă Petia a dat mohorât din umeri și s-a încruntat. Martin a scotocit prin sertar și i-a oferit cea mai scumpă țigară din magazin. Dar nici măcar asta n-a risipit înnegurarea lui Petia.

M-am întors la Berlin o jumătate de an mai târziu. Într-o duminică dimineață, am simțit un impuls de a-l vedea pe Martin. În zilele lucrătoare, puteai ajunge la el prin magazin, de vreme ce apartamentul său – trei camere și o bucătărie – era chiar în spatele acestuia. Însă sigur că duminică dimineață magazinul era închis, iar vitrina

1. Numele real al lui V.I. Lenin.

avea grilajul tras. Am aruncat iute o privire prin grilaj, la cutiile cu roșu și auriu, la trabucurile negricioase, la inscripția modestă dintr-un colț: „Aici se vorbeste rusește“, am observat că vitrina devenise cumva și mai veselă și am luat-o prin curte spre casa lui Martin. Ciudat lucru – Martin însuși mi s-a părut și mai simpatic, mai vioi, mai strălucitor ca înainte. Iar Petia era de-a dreptul de nerecunoscut: buclele lui unsuroase și mițoase erau pieptăname pe spate, un zâmbet larg, cam sfios, nu-i părăsea buzele, păstra un fel de tăcere saturată, iar o preocupare ciudată, voioasă, ca și când el ar fi purtat o încărcătură prețioasă înăuntrul său, îi îndulcea fiecare mișcare. Doar mama era palidă ca întotdeauna și același tic înduiosător îi străfulgera chipul, ca un fulger slab de vară. Stăteam în salonul lor ordinat, știind că celelalte două camere – dormitorul lui Petia și cel al părintilor săi – erau la fel de confortabile și curate, și găseam gândul acesta agreabil. Sorbeam ceai cu lămâie, ascultam discursul melodios al lui Martin și nu puteam să uit impresia că apăruse ceva nou în apartamentul lor, un fel de palpitație veselă și misterioasă, aşa cum se întâmplă, de exemplu, într-o casă unde există o Tânără viitoare mamă. O dată sau de două ori, Martin l-a privit cu un aer preocupat pe fiul său, după care celălalt s-a ridicat prompt, a părăsit camera, iar la întoarcere a încuvînțat discret din cap către tatăl său, ca și când ar fi spus că totul mergea de minune.

Mai era ceva nou și, pentru mine, enigmatic, în conversația bătrânului. Vorbeam despre Paris și francezi și deodată el s-a interesat:

— Spune-mi, prietene, care e cea mai mare închisoare din Paris?

Am răspuns că nu știu și am început să îi spun despre un teatru de revistă franțuzesc, unde jucau femei vopsite în albastru.

— Crezi tu că asta-i deosebit! m-a întrerupt Martin. Se spune, de exemplu, că femeile râcâie tencuiala de pe pereți în închisoare și o folosesc ca să-și pudreze față, gâtul sau aşa ceva.

În sprijinul cuvintelor sale, a adus din dormitor un volum gros al unui criminalist german și le-a localizat într-un capitol despre obiceiurile vieții din închisoare. Am încercat să schimb subiectul, însă, indiferent ce temă alegeam, Martin o dirija, cotind cu viclenie, astfel încât deodată ne pomeneam discutând despre omenia detenției pe viață, în opoziție cu ideea execuției, sau despre metodele ingenioase inventate de criminali pentru a evada în lumea largă.

Eram intrigat. Petia, care iubea tot ce era mecanic, meșterea cu un briceag la arcurile ceasului său de mână și chicotea în barbă. Mama lui lucra la goblen, din când în când împingând pâinea prăjită sau gemul înspre mine. Martin, ținându-se de barba ciufulită cu toate cele cinci degete, m-a străfulgerat cu o privire piezișă a ochilor săi căprui și deodată ceva înăuntrul lui a cedat. A pocnit cu palma în masă și s-a întors către fiul lui.

— Nu mai rezist, Petia – o să-i spun tot, înainte să explodez.

Petia a încuviințat tăcut. Nevasta lui Martin se ridicase, să meargă la bucătărie.

— Ce palavragiu mai ești, a spus ea, clătinând din cap indulgentă.

Martin și-a pus mâna pe umărul meu, m-a scuturat în aşa hal încât, dacă fi fost un măr într-o grădină, merele s-ar fi prăvălit toate din mine, și m-a privit în față.

— Te avertizez, a zis. Sunt pe cale să-ți spun aşa un secret, aşa un secret... că nici nu știu. Ține seama – să nu scoți o vorbă! Ai înțeles?

Și, aplecându-se spre mine, învăluindu-mă în mirosul de tabac și în propriul său odor înțepător

de om bătrân, Martin mi-a spus o poveste cu adevărat remarcabilă¹.

— S-a întâmplat, a început Martin, la puțin timp după plecarea ta. A intrat un client. Cu siguranță că nu observase semnul din fereastră, fiindcă mi s-a adresat în germană. Dă-mi voie să accentuez asta: dacă ar fi observat indicatorul, n-ar fi intrat în modestul magazin al unui emigrant. L-am recunoscut de îndată ca fiind rus, după pronunție. Avea și mutră de rus. Eu, desigur, m-am lansat în rusă, l-am întrebat ce gamă de prețuri, ce tip. El mi-a aruncat o privire surprinsă în care se ctea neplăcerea: „Ce te-a făcut să crezi că sunt rus?“. I-am dat un răspuns absolut prietenos, după cum îmi amintesc, și-am început să îi socotesc țigările. În acea clipă, a intrat Petia. Când mi-a văzut clientul, a spus cu un calm desăvârșit: „Ei, iată o întâlnire plăcută“. Apoi Petia al meu se apropie de el și-l pocnește cu pumnul în obraz. Celălalt a încremenit. După cum mi-a explicat Petia mai târziu, ceea ce se întâmplat se nu fusese doar un knockout cu victimă cocârjată pe podea, ci un tip special de knockout: s-a dovedit că Petia îi aplicase o lovitură de pumn cu acțiune întârziată, iar omul își pierduse cunoștința în picioare. Si arăta ca și cum ar fi dormit la verticală. Apoi a început să se incline încet pe spate, ca un turn. Atunci Petia l-a ocolit, mergând în spatele lui, și l-a prins de subsuori. Totul era foarte neașteptat. Petia a zis: „Ajută-mă, tată“. L-am întrebat ce crede că face. Petia doar repeta „Ajută-mă“. Îl cunosc bine pe

1. În această narătivă, toate trăsăturile de caracter și semnele distinctive care ar putea sugera identitatea adevăratului Martin sunt, desigur, distorsionate în mod deliberat. Precizez asta pentru ca amatorii de curiozități să nu caute în zadar „tutungeria dintr-o clădire de pe colț“ (n. a.).